

Financiering Hoger Onderwijs

STANDPUNT

*Vlaamse Vereniging
van **Studenten***

Standpunt van de **Vlaamse Vereniging van Studenten** over **Financiering Hoger Onderwijs**, op vraag van de **Algemene Vergadering**.

Uitgebracht in **Brussel** door het **Bureau** op **21 maart 2019** met **eenparigheid van stemmen** en goedgekeurd door de **Algemene Vergadering** op **21 maart 2019**. Geldig tot en met 31 juli 2022.

Voorbereiding: onder leiding van rapporteur **Dylan Couck**.

Dossierbeheerder(s): **Frédéric Piccavet**

Contactpersonen: **Dylan Couck, Frédéric Piccavet**

Financiering Hoger Onderwijs

KORTE INHOUD

Het hoger onderwijs wordt geconfronteerd met een onderfinanciering en dit is dan ook een thema dat opgenomen werd in vele memoranda naar aanleiding van de regionale, federale en Europese verkiezingen in mei 2019.

De Vlaamse Vereniging van Studenten gaat in dit standpunt achtereenvolgens in op de onderfinanciering van het hoger onderwijs, het aspect van inschrijvingsgelden en samenwerking tussen instellingen.

Het standpunt vervolgt met de vraag om het huidige financieringsmodel grondig te evalueren in al haar aspecten, ruimer dan reeds gebeurd is. Finaal schuift de Vlaamse Vereniging van Studenten haar principes naar voor die centraal moeten staan in een financieringsmodel voor het hoger onderwijs.

VVS vraagt:

- ✓ De investeringen in het hoger onderwijs liggen te laag. De Vlaamse Vereniging van Studenten vraagt dat 2% van het Bruto Regionaal Product geïnvesteerd wordt in het hoger onderwijs.
- ✓ De Vlaamse Vereniging van Studenten dringt aan op een evaluatie van het financieringssysteem die uitgebreider is dan de evaluatie reeds uitgevoerd werd.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Te weinig middelen, te veel te doen	5
2.1. Onderfinanciering.....	5
2.2. Nieuwe investeringen.....	6
3. Een bijdrage van studenten (en hun ouders)	8
4. Stimulansen voor samenwerking?	9
5. De principes voor een (nieuw) financieringsmodel?	10
5.1. Een grondige evaluatie dringt zich op	10
5.2. De principes voor een (nieuw) financieringsmodel	12
6. Conclusie	15
Bijlage 1: schets van het financieringssysteem van het hoger onderwijs en de voorbije besparingen	17
Bijlage 2: voorstel van VVS d.d. 24 mei 2017	23

1. Inleiding

De financiering van het hoger onderwijs is een immer actueel thema, zo getuigen ook de vele memoranda naar aanleiding van de regionale, federale en Europese verkiezingen in mei 2019. Ook de Vlaamse Vereniging van Studenten nam dit thema op in haar verkiezingsmemorandum en boog zich ook al eerder over dit thema in haar standpunt 'Financiering van het hoger onderwijs' van 24 mei 2017.¹ In dat standpunt werd naast een beknopte weergave van de krachtlijnen van het geldende financieringssysteem en de besparingen die het hoger onderwijs gekend heeft (zie bijlage 1), ook een aantal voorstellen gedaan voor de evaluatie van het financieringssysteem. Deze voorstellen werden mede geïnspireerd door het rapport van Ministerie van Onderwijs van april 2015.²

In dit standpunt wordt teruggekomen op deze laatste vraag tot evaluatie, aangevuld op basis van de drie pijlers waarop een financieringssysteem moet steunen, die de algemene vergadering van de Vlaamse Vereniging van Studenten vastlegde op 28 juni 2018 na een discussie over een paper van Voka over de onderwijsfinanciering:³

- VVS wil een einde maken aan de enveloppefinanciering en pleit voor een open end financiering voor het hoger onderwijs.
- Het opleidingsaanbod moet gebaseerd zijn op zijn langetermijnvisie en –beleid. Dit betekent dus dat de arbeidsmarkt en haar wensen relevant zijn maar dat onderwijsgerelateerde overwegingen moeten primeren.
- Begeleiding van studenten en (begeleiding bij) efficiënte (her)oriëntering van (toekomstige) studenten zijn prioritaire doelen.

Aan de hand van deze principes, werd de invulling van dit standpunt bepaald. Er wordt in dit standpunt achtereenvolgens ingegaan op de noodzaak van voldoende financiering voor het hoger onderwijs en de rol van de bijdrage van. De nood aan samenwerking tussen de hogeronderwijsinstellingen (zonder dat dit een verarming van het onderwijsaanbod mag betekenen) en de rol van de arbeidsmarkt in de onderwijsfinanciering worden daaropvolgend behandeld. Deze tekst wordt afgesloten met de principes die voor de

---

¹ Vlaamse Vereniging van Studenten, [Financiering van het hoger onderwijs](#), 24 mei 2017, 12.

² Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, [Evaluatie van een aantal aspecten van het financieringsmechanisme in het hoger onderwijs](#), april 2015, 273.

³ VOKA, [Hoger Onderwijs, slimmere financiering. Beter parameters voor excellent onderwijs](#), mei 2018, 23.

Vlaamse Vereniging van Studenten voorop dienen te staan in de financiering van het hoger onderwijs.

2. Te weinig middelen, te veel te doen

2.1. Onderfinanciering

De nood aan voldoende financiering voor het hoger onderwijs wordt algemeen erkend en ook de onderfinanciering van het hoger onderwijs wordt door de relevante actoren bevestigd. De Vlaamse Vereniging van Studenten onderschrijft dit eveneens. De (publieke) investeringen in het hoger onderwijs zijn onvoldoende hoog en studenten ondervinden hiervan de gevolgen.⁴ Maar ook de hogeronderwijsinstellingen zelf en andere instanties merken dit. Zo schreven respectievelijk de Vlaamse Interuniversitaire Raad, de Vlaamse Hogescholenraad en Voka in hun memoranda:

“In de voorbije jaren hebben ook de universiteiten solidair hun bijdrage aan de overheidsbesparingen geleverd. In de praktijk heeft dit echter geleid tot een structurele erosie van de werkingstoelage (eerste geldstroom), waardoor het steeds moeilijker wordt om kwalitatief hoogstaand onderwijs en onderzoek te leveren. Als universiteiten hebben we nood aan een adequate en gewaarborgde meerjarenfinanciering. Een gebrek aan financiële stabiliteit maakt het immers moeilijk om op langere termijn te plannen, internationaal erkende kwaliteit te blijven realiseren in onderwijs, onderzoek en maatschappelijke dienstverlening, en als competitieve actoren te blijven presteren in het globale innovatie-ecosysteem. De publieke financiering moet ook voldoende hoog zijn om het stijgend aantal studenten, de toenemende vraag naar goed opgeleide toekomstige werknemers en de behoefte aan levenslang leren te kunnen opvangen. We vragen de Vlaamse regering om de eerste geldstroom vanaf 2019 met minstens 64 miljoen euro te verhogen, het equivalent van de impact van de besparingen van 2011, 2015 en 2016 en van de vertraagde uitvoering van de decretaal vastgelegde groeipaden op de begroting 2018. [...]”⁵

---

⁴ In de eerste bijlage bij dit standpunt kan een beknopt overzicht gevonden worden van de besparingen die hebben plaatsgevonden en die de Vlaamse Vereniging van Studenten in 2017 in kaart bracht.

⁵ Vlaamse Interuniversitaire Raad, [Wees wijs. Investeer in Grijs. Verkiezingsmemorandum 2019 van de Vlaamse universiteiten](#), 26 september 2018, p.2.

“Gemiddeld spenderen OESO-landen 1,6% van hun Bruto Binnenlands Product (BBP) aan het hoger onderwijs, overheidsfinanciering en privéinleg samen met flankerende maatregelen zoals studentenvoorzieningen, kinderbijslag, studiebeurzen, ... In 2016 investeerde Vlaanderen slechts 1,3 % van het Vlaamse Regionale Product (BRP) in zijn hoger onderwijs. Dat is ruim onder dat gemiddelde: de 0,3%-punt BRP verschil betekent zo maar liefst 746 miljoen euro minder. Als samenleving willen we graag de toekomst omarmen, maar als het aankomt om er middelen in te investeren scoren we ondermaats. De nummer 1 in de talent-competitiviteitsindex (GTCI), Zwitserland, investeert jaarlijks 2.000 USD méér in elke student hoger onderwijs dan Vlaanderen. In vergelijking met deze top waar we ons graag aan spiegelen, is het hoger onderwijs in Vlaanderen dus ruim ondergefinancierd.”⁶

Ook Voka vraagt aandacht voor de financiering van het hoger onderwijs.⁷ Hoewel de Vlaamse Vereniging van Studenten zich niet kan vinden in alle voorstellen die Voka doet, acht ze de erkenning van de moeilijke situatie wel positief.

Ook de Vlaamse Onderwijsraad plaats in haar memorandum de vraag naar een afdoende financiering voorop als een kritische voorwaarde voor het Vlaamse onderwijsbeleid.⁸ In de adviezen van de Raad Hoger Onderwijs van de Vlaamse Onderwijsraad komt een vraag om financiering veelvuldig aan bod: deze adviezen bevatten vaak de uitdrukkelijke vraag om financiering te voorzien zodat de implementatie van de gedane aanbevelingen tot een goed einde kan gebracht worden.

2.2. Nieuwe investeringen

Hoewel de genoemde verschillende organisaties het niet eens zijn over de wijze waarop er geïnvesteerd moet worden, bestaat er wel algemene consensus dat de investeringen in het hoger onderwijs opgedreven moeten worden. De Vlaamse Vereniging van Studenten sluit zich volmondig aan bij deze vragen voor meer financiële middelen voor het hoger onderwijs. Hierbij mag het niet alleen gaan om maatregelen die de besparingen doorgevoerd tijdens de voorbije legislatuur zijn ongedaan maken, maar ook om nieuwe investeringen die de hogeronderwijsinstellingen opportuniteiten kunnen bieden.

---

⁶ Vlaamse Hogescholenraad, [Goed moet geweldig worden. Talent voor morgen. Meer waarde met hogescholen.](#), 11 februari 2019, 43.

⁷ Voka, [Memorandum](#), januari 2019, p. 38 et seq.

⁸ Vlaamse Onderwijsraad, [Investeren met ambitie. Onderwijskansen voor iedereen. Memorandum 2019-2024](#), 17 januari 2018, p. 65 et seq.

De meest recente cijfers van de OESO over de investeringen in het hoger onderwijs, dateren van 2015.^{9, 10} De (publieke en private) investeringen in het hoger onderwijs in België bedragen 1,5% van het BNP.¹¹ Indien de Vlaamse overheid op langere termijn wil blijven verzekeren dat de studenten aan de Vlaamse universiteiten en hogescholen kunnen blijven genieten van onderwijs van de hoogste kwaliteit, dan zullen daarvoor ook de nodige investeringen moeten gebeuren. Om die reden verwacht de Vlaamse Vereniging van Studenten dan ook dat de Vlaamse Regering de investeringen in het hoger onderwijs optrekt tot 2% van het BRP (en deze middelen dan ook blijft indexeren), conform de aanbevelingen van onder meer de OESO. Ook de Vlaamse Onderwijsraad sprak reeds in 2015 haar steun uit voor deze eis.¹²

Veel meer dan van het feit dat er bespaard is, moet de overheid zich ook bewust worden van de gevolgen op korte en lange termijn voor studenten en instellingen van de gebrekkige financiering. De VLIR publiceerde al een rapport over de gevolgen van de onderfinanciering voor de investeringsmiddelen, de werkingsmiddelen en de sociale toelage.¹³ Maar de impact is ook rechtstreeks voelbaar bij de student in de aula's en leszalen. Hieronder wordt dit geïllustreerd aan de hand van twee concrete voorbeelden.

---

⁹ OESO, [Education at a Glance 2018. OECD Indicators](#), 11 september 2018, 460.

¹⁰ Omwille van de datum van de gegevens, is de impact van de meest recente besparingen nog niet zichtbaar.

¹¹ OESO, [Education at a Glance 2018. OECD Indicators](#), 11 september 2018, p. 261.

¹² Vlaamse Onderwijsraad, [Advies over de beleidsevaluatie van een aantal aspecten van het financieringsmechanisme hoger onderwijs](#), 9 juni 2015, p. 2.

¹³ Vlaamse Interuniversitaire Raad, [Onderfinanciering hoger onderwijs in kaart](#), 13 april 2016, 6.

Actief leren

Hoewel het concept van actief leren op zich niet nieuw is in het Vlaamse hoger onderwijs, is de aandacht ervoor wel groeiende. Ook de Vlaamse Onderwijsraad bracht reeds een advies uit dat dit thema raakt (Vlaamse Onderwijsraad, *Advies Studentgecentreerde curricula*, 13 november 2018).

Over de meerwaarde van actief leren, lijkt weinig discussie te bestaan. Het is echter bijzonder moeilijk voor instellingen om dit optimaal te doen gezien de middelen (i.h.b. personeel en infrastructuur) beperkt zijn. Zo vraagt het geven van feedback, grote tijdsinvesteringen en voldoende personeel, iets dat nu zeker voor grote groepen geen evidentie is.

Graduaatsopleidingen

Het hoger onderwijs heeft recent de inkanteling van de HBO5-opleidingen gekend. Deze opleidingen kunnen binnen de hogescholen verder uitgebouwd en versterkt worden.

Zoals ook de Vlaamse Onderwijsraad eerder al opmerkte, is voldoende financiering wel belangrijk om dit doel te bereiken. Dit betekent dus ook dat de overheid moet instaan voor de volledige financiering (Vlaamse Onderwijsraad, *Advies over het voorontwerp van decreet over de uitbouw van de graduaatsopleidingen*, 28 september 2017). De uitbouw van het hoger beroepsonderwijs, eveneens in het kader van levenslang leren, is geen opdracht die zonder kosten kan worden uitgevoerd.

3. Een bijdrage van studenten (en hun ouders)

Bij de start van de legislatuur werd het reguliere inschrijvingsgeld voor studenten opgetrokken van €620 naar €890. Omgerekend bracht deze verhoging de universiteiten tezamen €23 miljoen op.¹⁴ Voor de hogescholen is dit bedrag niet gekend. Deze verhoogde bijdrage van studenten is echter slechts een klein deel van het bedrag dat noodzakelijk is om de structurele onderfinanciering van het hoger onderwijs weg te werken. Het idee dat verhoogde inschrijvingsgelden de onderfinanciering echter ongedaan kunnen maken, gaat echter niet op.

---

¹⁴ *Vr. en antw.* Vlaams Parlement, Vr. nr. 490 van 18 juli 2016 (T. Soens, antw. H. Crevits).

Inschrijvingsgelden kunnen benaderd worden vanuit een zeer economisch perspectief (i.e. rekening houdend met de kost van het studeren, belastingsbijdragen die reeds gebeuren ...) maar ook vanuit een andere visie. De Vlaamse Vereniging van Studenten kiest er dan ook voor om dit principiële te benaderen. De Vlaamse Vereniging van Studenten kant zich niet tegen het bestaan van inschrijvingsgelden op zich. Het hoger onderwijs is immers een gedeelde verantwoordelijkheid van alle betrokken actoren, dus ook die van studenten. Dit betekent echter niet dat het nut van inschrijvingsgelden en de hoogte van de bedragen niet in vraag moet worden gesteld. Hetzelfde geldt voor het daaraan gekoppelde beursstelsel.

Uit onderzoek van de Gentse Studentenraad bleek onder meer dat bijna 16% van de niet-beursstudenten (onder de respondenten van hun onderzoek) aangeven dat het betalen van het inschrijvingsgeld een financieel probleem vormde voor hun ouders. Voor 2,6% van deze groep was het betalen van inschrijvingsgeld zelfs een drempel om aan de studies te beginnen. Voor de beursstudenten en bijna-beursstudenten bleek respectievelijk zelfs 6,1% en 5% aan te geven dat dit een drempel vormt, ondanks hun verlaagde inschrijvingsgeld.^{15, 16}

Die verhoogde inschrijvingsgelden vormt voor de Vlaamse Vereniging van Studenten daarom een drempel voor de toegankelijkheid van ons Vlaams hoger onderwijs, in het bijzonder voor de personen die sowieso al twijfelen om verder te studeren. De Vlaamse Vereniging van Studenten vraagt daarom een neutraal onderzoek om het effect van de verhoging van het studiegeld na te gaan, met inbegrip van een onderzoek naar de effectiviteit van het beurstelsel. Op die manier kan het huidige beleid al dan niet bevestigd worden en kan op basis van die conclusies bijvoorbeeld een verdere of andere diversificatie in de beurstarieven worden voorgesteld.

4. Stimulansen voor samenwerking?

Het financieringssysteem voor het hoger onderwijs is in wezen een competitief systeem dat weinig tot geen stimulansen biedt voor samenwerking tussen de verschillende hogeronderwijsinstellingen. De vraag dringt zich op of dit een houdbaar systeem is.

---

¹⁵ Gentse Studentenraad, [Financiering hoger onderwijs](#), april 2017, 80.

¹⁶ Daarnaast mag er niet vergeten worden dat de inschrijvingsgelden niet de enige kost is die het studeren met zich meebrengt. Over deze kosten bracht ook de Vlaamse Onderwijsraad eerder al een advies uit: Vlaamse Onderwijsraad, [Advies over studiekosten in het hoger onderwijs](#), 11 oktober 2016.

Concurrentie en competitie zijn op zich geen negatieve elementen: het kan hogeronderwijsinstellingen stimuleren om bijvoorbeeld in te zetten op innovatie. Concurrentie en competitie mag echter niet leiden tot een verspilling van middelen en opportuniteiten.

De competitie wordt in het huidige financieringsmodel aangewakkerd door de combinatie van het gebruik van een 'gesloten enveloppefinanciering' en de regels voor de verdeling van de middelen. Voor de financiering van de BOF-middelen werd recentelijk het verdelingsmechanisme dusdanig aangepast dat ook samenwerking tussen de universiteiten aangemoedigd wordt.¹⁷

Als Vlaamse Vereniging van Studenten zijn we van oordeel dat een gelijkaardig debat over de onderwijsfinanciering gevoerd moet worden. Dit debat is fundamenteel en ook noodzakelijk. Indien het Vlaamse hoger onderwijs in de (nabije) toekomst bijvoorbeeld de keuze maakt om een structureel aanbod voor levenslang leren uit te werken, volgt de vraag hoe dit gefinancierd zal worden; en indien de overheid daarin middelen investeert, hoe die middelen verdeeld kunnen worden.

5. De principes voor een (nieuw) financieringsmodel?

5.1. Een grondige evaluatie dringt zich op

Hoe bijkomende investeringen moeten worden ingezet en of het huidige financieringsmodel in voldoende mate de vooropgestelde doelen nakomt, kan pas worden bepaald na een grondige en relevante evaluatie van het huidige model.

Een eerste evaluatie werd afgerond in 2015.¹⁸ Hoewel deze evaluatie zelf een aantal nuttige conclusies bevatte, dient er eveneens opgemerkt te worden dat de evaluatie zoals uitgevoerd aan een aantal beperkingen onderhevig was:

---

¹⁷ L. De Schepper, C. Pauwels, L. Sels, R. Van de Walle en H. Van Goethem, "Fundamenteel innoverend: de herijking van de Bijzondere Onderzoeksfondsen", *De Tijd*, 5 maart 2019.

¹⁸ Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, [Evaluatie van een aantal aspecten van het financieringsmechanisme in het hoger onderwijs](#), april 2015, 273.

- Het hoger onderwijs is voortdurend in beweging en evoluerende: het bevindt zich niet in een gesloten context. Dat maakt het ook moeilijker om oorzaak en gevolg van een beleidsmaatregel aan te tonen.
- De evaluatie zelf gebeurde te vroeg om belangrijke conclusies te trekken. Niet alleen was het financieringsmechanisme zelf nog maar enkele jaren in voege en evoluties zoals de integratie van een aantal opleidingen van de hogescholen in de universiteiten en flexibilisering, zorgden voor interferenties in het financieringsmechanisme.
- De gebruikte data waren in grote mate louter kwantitatief van aard.¹⁹

In haar standpunt van 24 mei 2017 boog de Vlaamse Vereniging van Studenten zich over deze gedane evaluatie.²⁰ Daarbij had zij vooral aandacht voor de studievoortgang en -rendement van studenten. De Vlaamse Vereniging van Studenten stelde zich ernstige vragen bij de impact van de input- en outputfinanciering op de incentives die instellingen kregen om in te zetten op de (begeleiding bij) de doorstroom en de heroriëntering van studenten. Gezien de evaluatie van het financieringsmodel echter onvoldoende duidelijkheid kon scheppen op dat vlak, is het momenteel nog niet mogelijk om daarover uitspraken ten gronde te doen.

Hoewel een aantal van de beperkingen van de eerdere evaluatie nog steeds een beperking vormt voor een nieuwe evaluatie (zoals de niet-gesloten context van het hoger onderwijs), pleit de Vlaamse Vereniging van Studenten tien jaar na de hervorming van het financieringsmodel, voor een nieuwe en uitgebreidere evaluatie van het financieringsmodel. Hierbij moet er bijzondere aandacht zijn voor de gevolgen van de regelgeving en de daarbij vooropgestelde doelen. Een louter kwantitatieve benadering lijkt hiervoor niet geschikt. Toch is de Vlaamse Vereniging van Studenten zich bewust van de moeilijkheden die met een dergelijke evaluatie gepaard gaan. Het hoger onderwijs is echter te waardevol om de evaluatie niet uit te voeren.

In deze evaluatie moeten minimaal volgende aspecten bekeken worden:

- de correlatie/causaliteit tussen vooropgestelde beleidsdoelen en het instellingsbeleid;

---

¹⁹ Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, [Evaluatie van een aantal aspecten van het financieringsmechanisme in het hoger onderwijs](#), april 2015, p. 261 et seq.

²⁰ Vlaamse Vereniging van Studenten, [Financiering van het hoger onderwijs](#), 24 mei 2017, 12.

- de invloed van de input-/outputfinanciering op het instellingsbeleid, in het bijzonder het (her)oriënteringsbeleid en de begeleiding van studenten;
- de investeringen van de bijkomende middelen voor bepaalde kansengroepen;
- een grondige evaluatie van de onderwijsbelastingseenheden.

5.2. De principes voor een (nieuw) financieringsmodel

Pas na een grondige en relevante evaluatie van het huidige financieringsmodel, kan besloten worden of het huidige model gewijzigd moet worden, moet worden bijgesteld of in het meest extreme geval een nieuw model moet worden uitgewerkt.

Ongeacht de conclusie van een dergelijke evaluatie, moeten voor de Vlaamse Vereniging van Studenten de volgende principes vooropstaan in een financieringsmodel:

1. De financiering van het hoger onderwijs is een open end-systeem.

De huidige financiering van het hoger onderwijs is een in essentie gesloten financieringssysteem waarbinnen hogeronderwijsinstellingen niet beloond worden voor groei.

De Vlaamse Vereniging van Studenten is van oordeel dat een open end-systeem²¹ als uitgangspunt meer fair zou zijn en ook zou betekenen dat beter bij de noden van de studenten aangesloten kan worden.

2. De financiering dekt de onderwijsnoden van elke student.

Het financieringssysteem zorgt ervoor dat elke student gelijkwaardig gefinancierd wordt. Dit wil zeggen dat de onderwijsnoden van elke student ongeacht waar die studeert, bijvoorbeeld op het vlak van begeleiding, kunnen worden geledigd met die middelen.²²

---

²¹ Hiermee wordt bedoeld dat voor iedere bijkomende student, bijkomende middelen worden vrijgemaakt.

²² Zie ook het zesde principe, dat hierop een nuance vormt.

3. Het financieringsmodel voorziet een voldoende grote stabiele basis die de instellingen zekerheid verschaft.

Een voldoende grote, stabiele basis in het financieringssysteem biedt hogeronderwijsinstellingen zekerheid over de middelen die zij zullen kunnen aanwenden tijdens de komende jaren. Dit biedt hogescholen en universiteiten dan ook de mogelijkheden om te investeren en te innoveren.

4. Een brede toegankelijkheid van het hoger onderwijs is een van de hoofddoelstellingen van het financieringssysteem.

In de Vlaamse Gemeenschap is de keuze gemaakt voor breed toegankelijk en kwaliteitsvol onderwijs. Ook de hogeronderwijsinstellingen hebben in de uitvoering van die beleidskeuze een belangrijke rol. De huidige inputfinanciering bijvoorbeeld zorgt ervoor dat zij aangemoedigd worden zich te focussen op een breed studentenpubliek.²³

5. Hogeronderwijsinstellingen worden gestimuleerd om studenten te begeleiden vanaf hun instroom in het hoger onderwijs.

Begeleiding van studenten (in de ruime zin) is een van de basistaken van universiteiten en hogescholen. In de minst verregaande vorm betekent dit het opleiden van studenten door onderwijs te voorzien. Er zijn echter studenten die in het hoger onderwijs nood hebben aan effectieve begeleiding om hun competenties te ontwikkelen of die er die er voordeel bij hebben om geholpen en ondersteund te worden in hun studiekeuzeprocess, ook na de eerste inschrijving.

Het financieringssysteem moet hogeronderwijsinstellingen niet alleen aanmoedigen om een breed publiek van potentiële studenten te verwelkomen, maar ook te ondersteunen bij de start en tijdens het verdere traject van hun studieloopbaan. Dit betekent dan ook dat studenten niet pas na hun eerste jaar in het hoger onderwijs op heroriënteringsmogelijkheden gewezen moeten worden.

---

²³ De Vlaamse Vereniging van Studenten toonde zich eerder wel al kritisch ten opzichte van het huidige systeem van inputfinanciering. Dit is dan ook een van de punten die in de gevraagde evaluatie grondig bekeken dient te worden.

6. Het financieringssysteem stimuleert instellingen om een beleid te voorzien voor studenten met diverse achtergronden.

Het hoger onderwijs wordt nog steeds gekenmerkt door een weinig diverse studentenpopulatie. De Vlaamse Vereniging van Studenten is van oordeel dat elke persoon de mogelijkheid moet krijgen om te studeren.

Hoewel de juridische drempels voor die studenten niet langer bestaan en ook op financieel vlak al inspanningen worden geleverd, zijn er echter nog resterende drempels, zowel voor 'het betreden' van het hoger onderwijs maar ook tijdens het studietraject. De Vlaamse Vereniging van Studenten acht het daarom ook logisch dat instellingen die hiervan werk maken, daar ook voor gefinancierd worden. De Vlaamse Vereniging van Studenten acht het zelfs noodzakelijk dat iedere instelling werkt maakt van een diversiteitsbeleid.

7. De aan iedere opleiding verbonden kosten worden gewogen meegenomen in het financieringssysteem.

Niet elke opleiding brengt dezelfde kosten met zich mee: het is dan ook vanzelfsprekend dat deze verschillen in kosten worden meegenomen in het financieringsmodel. Dat betekent echter ook dat deze kosten objectief in kaart gebracht dienen te worden en evolutief zijn: wanneer een opleiding duurder wordt om te organiseren, dient ook de financiering te volgen. Omgekeerd geldt hetzelfde.

8. De noden van de arbeidsmarkt hebben geen rechtstreekse invloed op het financieringssysteem.

Zoals in het voorgaande principe gesteld, dienen de kosten verbonden aan een opleiding meegenomen te worden in het financieringsmodel. De Vlaamse Vereniging van Studenten is van oordeel dat andere elementen geen invloed mogen hebben op het gewicht dat een opleiding toegekend krijgt.

De noden van de arbeidsmarkt (zijnde bijvoorbeeld een vraag naar bepaalde profielen) mogen niet doorwegen in het financieringssysteem. Hoewel het onderwijs en de

---

arbeidsmarkt sterk gelieerd zijn, kan er op andere wijzen ingezet worden om voldoende afstemming te bereiken.²⁴

9. Het financieringsmodel voorziet de nodige stimulansen voor samenwerking tussen de instellingen.

Wat 'de nodige stimulansen voor samenwerking' zijn hangt natuurlijk af van de samenwerkingen die hogeronderwijsinstellingen wensen aan te gaan en kunnen aangaan. Dit betekent minimaal dat een financieringsmodel niet dusdanig competitief mag zijn in de verdeling van de middelen, dat samenwerking ontmoedigd wordt.

10. Studenten leveren een faire en evenwichtige bijdrage naar vermogen.

De Vlaamse Vereniging van Studenten kant zich niet tegen het bestaan van inschrijvingsgelden. Deze mogen echter geen drempel vormen voor de toegankelijkheid van het hoger onderwijs. Het is daarom ook noodzakelijk dat deze enerzijds niet te hoog komen liggen en anderzijds dat er systemen bestaan om tegemoet te komen aan de beperktere mogelijkheden van financieel minderdraagkrachtige studenten.

6. Conclusie

De Vlaamse Vereniging van Studenten acht de financiering en de onderfinanciering van het onderwijs bijzonder belangrijke thema's, die ook de nodige politieke aandacht verdienen. De onderfinanciering wordt dagelijks gevoeld in de hogeronderwijsinstellingen en van de overheid wordt dan ook verwacht dat er bijkomend wordt geïnvesteerd.

Het is eveneens belangrijk dat de overheidsmiddelen zo worden geïnvesteerd dat de hogeronderwijsinstellingen de juiste stimulansen krijgen om beleidskeuzes te nemen die de grote publieke investeringen waard zijn. Of dit al dan niet het geval is in het huidige financieringssysteem, dient onderzocht te worden.

---

²⁴ Hierbij kan gedacht worden aan langdurige campagnes om bepaalde opleidingen onder de aandacht te brengen van studiekeuzers. De overheid kan hierin een (financiële) rol opnemen.

Bijlage 1: schets van het financieringssysteem van het hoger onderwijs en de voorbije besparingen²⁵

1. Schets financieringssysteem hoger onderwijs

1.1. Onderwijskokers

Het financieringsdecreet uit 2008 had als doel om het hoger onderwijs zo veel als mogelijk op één uniforme manier transparant te financieren en voorzag om die reden in één globale onderwijskoker voor de hogescholen en universiteiten. Door de integratie van de academische bachelors van de hogescholen naar de universiteiten, kwam dit evenwicht echter in gevaar; er vond te veel interferentie plaats tussen de financiering van hogescholen en universiteiten. Om deze reden werd er in 2014 voor gekozen om de onderwijskoker op te splitsen in drie deelskokers: één voor de professioneel gerichte opleidingen aan de hogescholen (zonder de kunstopleidingen) (SOWprof2014), één voor de kunstopleidingen in de Schools of Arts (SOWhko2014) en één onderwijskoker voor alle academische opleidingen aan de universiteiten (SOWun2014). Onder de laatste horen dus zowel de nieuwe geïntegreerde opleidingen als de reeds bestaande academische opleidingen.²⁶ Deze onderwijskokers krijgen middelen toegewezen op basis van een gesloten-enveloppemethode waarbij de opgenomen studiepunten van de studenten per instelling en dus koker in rekening worden gebracht. Je moet als instelling wel minstens over 90.000 opgenomen studiepunten beschikken en daarnaast is het systeem ook degressief opgebouwd zodat de kleinere instellingen niet systematisch benadeeld worden.²⁷

1.2. Variabele onderwijsdelen

Naast deze drie onderwijskokers, bestaan er ook variabele onderwijsdelen voor de professioneel gerichte opleidingen aan de hogescholen (VOWprof2014), een variabel onderwijsdeel voor de kunstopleidingen in de Schools of Arts (VOWhko2014) (voor zowel de professionele als de academische kunstopleidingen) en een variabel onderwijsdeel voor alle academische opleidingen aan de universiteiten (VOWun2014). Deze variabele

---

²⁵ Vlaamse Vereniging van Studenten, [Financiering van het hoger onderwijs](#), 24 mei 2017, p. 2 et. seq.

²⁶ <http://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Evaluatie-financiering-Hoger-Onderwijs.pdf>.

²⁷

http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/beleid/Financiering/presentatie_financiering_2008.ppt.

---

onderwijsdelen worden bepaald op basis van financieringspunten. De financieringspunten bestaan uit vier verschillende categorieën:

- financieringspunten input;
- financieringspunten output;
- financieringspunten diploma;
- financieringspunten credits.

De eerste categorie houdt het aantal opgenomen studiepunten in waarvoor een student zich onder diplomacontract inschrijft in een initiële bacheloropleiding tot de eerste 60 studiepunten verworven zijn.

De tweede categorie draait rond de output van de instellingen, zijnde de verworven studiepunten. Vanaf het 61e studiepunt van een student worden de middelen toegewezen op basis van de verworven studiepunten (als de student slaagt voor het studiepunt). Studiepunten toegewezen aan een student na deliberatie worden niet mee in rekening genomen.

De derde categorie houdt de berekening in van het aantal uitgereikte diploma's van de professionele bacheloropleidingen en van de initiële masteropleidingen, waarbij deze diploma's een bonus van 30 studiepunten genereren.

De vierde categorie, de financieringspunten credit, slaan op de creditcontracten. Deze worden enkel gefinancierd op basis van verworven studiepunten.

Bij de eerste drie categorieën wordt ook extra financiering voorzien voor studenten met een functiebeperking, werkstudenten en beursstudenten. Tot slot wordt per opleiding ook nog verrekend hoe duur ze uitvalt aan de hand van relatieve puntengewichten.

1.3. Het onderzoeksgedeelte

Tot slot bestaan er nog twee sokkels voor het onderzoek aan de universiteiten; een globale onderzoekssokkel voor de universiteiten (SOZ) en een variabel onderzoeksdeel voor de universiteiten (VOZ). Het is belangrijk te weten dat er een principe geldt van een 55% onderwijs/45% onderzoek-financieringsverhouding. Wanneer het variabel onderwijsdeel vermindert of toeneemt, heeft dit een invloed op het variabel onderzoeksdeel, maar ook omgekeerd. Het onderzoeksdeel wordt dan in die mate aangepast zodat de verhouding 55/45 behouden blijft, dit geldt dus zowel bij verhogingen als verlagingen van het budget. De onderzoekssokkel wordt berekend op basis van het aantal doctoraten en het aantal publicaties. Het variabel onderzoeksdeel hangt af van het aantal bachelor- en masterdiploma's, doctoraatsdiploma's, publicaties en citaties en een parameter mobiliteit

---

en diversiteit. Dit variabel deel is echter in elke universiteit buiten de UHasselt tot het maximum vervuld, zodat stijgende parameters niet langer financieel beloond worden.²⁸

1.4. Het kliksysteem, wat is het?

Vooraf de variabele onderwijsdelen bepalen de evolutie van de hoogte van de werkingsuitkering van elke instelling. De variabele onderwijsdelen evolueren onafhankelijk van elkaar op basis van een zogenaamd kliksysteem. Dit houdt in dat een variabel onderwijsdeel alleen kan stijgen of dalen wanneer het voortschrijdend gemiddelde van de voorbije vijf jaar qua aantal opgenomen studiepunten in dat onderwijsdeel met 2% of meer toeneemt of vermindert ten opzichte van vooraf bepaalde referentiepunten. Als dit het geval is, wordt het bedrag van het variabel onderwijsdeel het volgende begrotingsjaar met 2% verhoogd of verlaagd en "vastgeklikt". Met het integratiedecreet werd de werking van dit systeem grotendeels behouden.²⁹

In tegenstelling tot de berekening van het variabele onderwijsdeel zelf, werkt het kliksysteem alleen op basis van studiepunten en niet op basis van financieringspunten. In de oorspronkelijke regelgeving was nochtans voorzien dat ook het kliksysteem vanaf 2014 zou overgaan op een systeem op basis van het aantal financieringspunten van een instelling in plaats van het aantal studiepunten. Omwille van het risico op neveneffecten (zoals het mogelijk verlies van kliks of net meer kliks door bv. aanpassen puntengewichten) werd echter gekozen om het systeem niet om te vormen. Tot op vandaag wordt dus gewerkt met een kliksysteem op basis van het aantal opgenomen studiepunten.³⁰

In onderstaande figuur vind je een overzicht van het financieringssysteem met de bedragen uit 2014 erbij. [...]

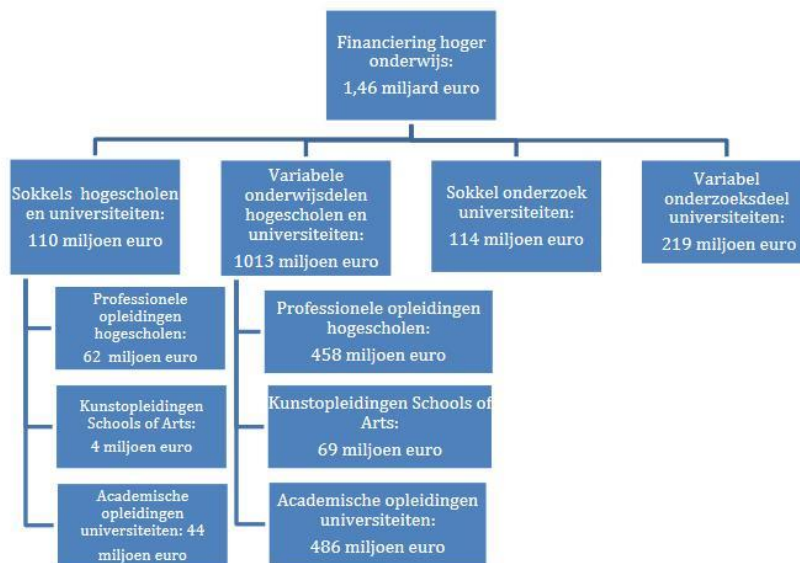
---

²⁸ <http://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Evaluatie-financiering-Hoger-Onderwijs.pdf>

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid.

Schema: situatie 2014

Figuur 1 <http://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Evaluatie-financiering-Hoger-Onderwijs.pdf>, pagina 19.

2. Voorbije besparingen

2.1. Schrappen aanmoedigingsfonds & evaluatiefonds

2.1.1. Aanmoedigingsfonds

Het aanmoedigingsfonds voor beleidspeerpunten werd in 2008 in het leven geroepen om meer in te zetten op diversiteitsbeleid. Voor dit fonds werd in 2008 3 miljoen euro vrijgemaakt en zou vanaf 2009 6 miljoen vrijgemaakt worden. Met dit fonds kregen de instellingen de kans maatregelen te treffen voor de ondervertegenwoordigde studentengroepen in het hoger onderwijs. De middelen van dit fonds werden aanvankelijk verdeeld tussen de hogescholen en universiteiten en zouden vanaf een tweede periode in 2011 verdeeld worden op basis van resultaatsindicatoren. Deze resultaatsindicatoren draaiden rond de instroom, doorstroom en succesvolle uitstroom van studenten die ondervertegenwoordigd zijn in het hoger onderwijs. De instellingen werden naast de middelen van de overheid ook verplicht om zelf hetzelfde bedrag als de overheid te investeren, om te garanderen dat voldoende inspanningen geleverd zouden worden om de resultaten te halen.³¹

³¹ <http://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Evaluatie-financiering-Hoger-Onderwijs.pdf>

De overgang naar de fase waarbij de middelen verdeeld zouden worden op basis van resultaatsindicatoren werd echter niet ingezet omwille van verschillende redenen, zoals dat de indicatoren niet voldoende concreet benoemd werden en de monitoring van de resultaten niet adequaat opgevolgd werd. In 2014 besloot de regering om de middelen toe te voegen aan de variabele onderwijsdelen van de werkingsuitkering van de instellingen. Dit betekent dat deze middelen niet langer gekleurd zijn en dus ook niet specifiek opgevolgd worden.³² Het aanmoedigingsfonds werd zodoende afgeschaft.

2.1.2. Rationalisatiefonds

Een tweede fonds werd bij het nieuwe financieringsdecreet in 2008 in het leven geroepen: het rationalisatiefonds. Deze extra middelen (5 miljoen per jaar) waren bedoeld om de efficiëntie en doelmatigheid van het hoger onderwijs te verbeteren en hiermee ook de kwaliteit van het opleidingsaanbod te verhogen. De bedoeling was om meer in te zetten op schaalvoordelen enerzijds en een betere aansluiting van het aanbod op het aanwezige personeel en de onderzoekszwaartepunten anderzijds. Daarnaast wou men de werkdruk van het personeel verminderen.

Reeds in 2010 werd echter door besparingen besloten om deze extra middelen voor de rationalisatie te schrappen, zodat deze middelen alleen in 2009 werden toegewezen aan de instellingen.

2.2. Besparingen kliksysteem

De laatste tien jaar nam het aantal studenten in onze Vlaamse instellingen hoger onderwijs sterk toe. Het aantal inschrijvingen steeg van 108.922 studenten in 2005-2006 naar 234.256 studenten in 2013-2014. Het kliksysteem zou ervoor moeten zorgen dat deze groei gevolgd wordt door adequate financiering, door rekening te houden met het aantal opgenomen studiepunten, zoals uiteengezet in 2.4. Tussen 2011 en 2014 werden op basis van dit systeem kliks gerealiseerd, zowel naar verhogingen als verlagingen van het budget toe. Kliks die in 2015 zouden moeten zijn toegekend, werden echter niet toegekend omwille van besparingen. Doordat deze kliks niet werden toegekend, zijn ook de referentiepunten niet aangepast. Aangezien de klik niet werd gemaakt en de referentiepunten nog niet werden aangepast, had dit in 2016 moeten gebeuren. Ook in 2016 werd het kliksysteem echter niet toegepast omwille van besparingen.

---

³² Ibid.

In de begroting van 2017 werden de kliks opnieuw ingeschreven, maar dit compenseert de besparing van de voorbije twee jaren niet. Volgens onderzoek van de Gentse Studentenraad kostte het uitstellen van de kliks de instellingen 74 miljoen euro.³³

2.3. Onderindexering

Sinds 2009 worden de werkingsmiddelen van het hoger onderwijs in Vlaanderen slechts gedeeltelijk geïndexeerd. De neergeschreven indexeringsformule wordt al jaren niet volledig geïmplementeerd en door deze systematische onderindexering is er volgens de Vlaamse Interuniversitaire Raad ondertussen 389 miljoen euro minder toegekend aan de universiteiten en hogescholen dan bepaald was.³⁴

Dit brengt de onderwijsinstellingen ondertussen al sterk in de problemen, zeker inzake personeelskosten, die 80% van de werkingsmiddelen bedragen en de index uiteraard wel volgen. Ook de investeringsmiddelen worden niet naar behoren geïndexeerd. Zeker naar de infrastructuur van de instellingen toe wordt dit een heel groot probleem, aangezien de instellingen gemiddeld slechts voor 20% gedekt worden wat de noden van hun infrastructuur betreft.³⁵

2.4. Overige besparingen

Daarnaast wil VVS nog wijzen op enkele bijkomende besparingen van de voorbije jaren zoals lineaire besparingen op o.a. de werkingsuitkeringen van de instellingen, besparingen op de sociale toelagen en het niet volledig uitvoeren van het ZAP-groeipad dat voorzien was om de integratie tot een goed einde te brengen. Deze andere besparingen vergroten de put van middelen die de instellingen zelf moeten proberen te vullen om de kwaliteit van ons hoger onderwijs niet te doen lijden.

33

https://static1.squarespace.com/static/58d2f5d96a49634aacc47c7e/t/590245803e00be317ef59f0f/149332110483_9/dossier_onderfinanciering.pdf

34

<http://www.vlir.be/media/docs/Financi%C3%ABn/2016%2004%2025%20cijfers%20onderfinanciering%20hoger%20onderwijs.pdf>

35 Ibid.

Bijlage 2: voorstel van VVS d.d. 24 mei 2017³⁶

Het financieringssysteem is gebaseerd op inputfinanciering van de eerste 60 studiepunten van studenten, vanaf het 61^e studiepoint wordt gewerkt met outputfinanciering (aantal geslaagde studiepunten, diploma's en publicaties). Daarnaast ging ook de aangekondigde wijziging van de berekening van het kliksysteem op basis van studiepunten naar financieringspunten niet door.³⁷

VVS wil daarom graag een nieuw financieringssysteem voorstellen. We streven naar een optimaal en transparant financieringssysteem dat inzet op heroriëntering en begeleiding. Als we dit willen bekomen, zijn we ervan overtuigd dat er een financieringssysteem moet zijn dat dit ook aanmoedigt. Nergens willen we beweren dat dit het enige juiste systeem is, noch dat het onfeilbaar is, wel maakt het hieronder voorgestelde systeem de principes duidelijk die we willen terugvinden in een geëvalueerd financieringssysteem.

Starten doen we in het eerste academiejaar van een generatiestudent. Tot op heden wordt deze student gefinancierd aan de hand van inputfinanciering. In ons voorstel is slechts 80% van het bedrag waarop de instellingen per student recht hebben, gegarandeerd. Bij dit voorbeeld gaan we uit van de situatie dat de student zijn initiële bachelor aanvangt voor de volledige 60 studiepunten. Indien de student slaagt voor 48 van de opgenomen 60 studiepunten, zal de instelling de overige 20% ontvangen.

Het systeem waarbij studenten die heroriënteren gedurende hun eerste jaar gefinancierd worden, blijft behouden, voor zowel de uitgaande als de inkomende instellingen. Beide instellingen zullen zeker 80% financiering ontvangen. Daarbovenop kan de uitgaande instelling tot een financiering van 100% opbouwen als de student succesvol is geheroriënteerd. De instelling waar de student naartoe gaat valt onder de basisregels zoals verder beschreven. Ook bij heroriëntering binnen de instelling gelden deze regels.

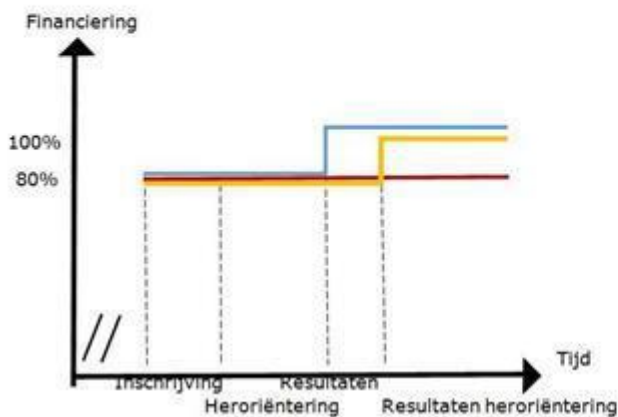
³⁶ Vlaamse Vereniging van Studenten, [Financiering van het hoger onderwijs](#), 24 mei 2017, p. 9 et seq.

³⁷ <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/publicaties/Evaluatie-financiering-Hoger-Onderwijs.pdf>

Rood = geslaagd voor minder dan 80% vd opgenomen studiepunten binnen 1 opleiding

Blauw = geslaagd voor meer dan 80% vd opgenomen studiepunten binnen 1 opleiding

Geel = geslaagd voor minder dan 80% vd opgenomen studiepunten, heroriënteert binnen 1 academiejaar

Volgens het huidige studierendement zal de instelling dus voor heel wat studenten slechts een financiering van 80% ontvangen (aangezien een aanzienlijk deel van de studenten geen 48 van de 60 studiepunten haalt). Dit moet echter gecompenseerd worden in het tweede academiejaar van de generatiestudent. Als we met ons voorbeeld verder gaan, dan zal de instelling van de student die in zijn eerste academiejaar voor minder dan 48 studiepunten geslaagd is en na het eerste academiejaar succesvol is geheroriënteerd, alsnog de overige 20% van de inputfinanciering ontvangen. Indien de student niet geheroriënteerd wordt, maar er gedurende het tweede academiejaar in slaagt om de volle 100% of 60 studiepunten te behalen, die tot zijn initiële eerste bachelorjaar behoren, dan zal dit ervoor zorgen dat de instelling van de student eveneens de overige 20% van de inputfinanciering ontvangt.

Het net gegeven voorbeeld gaat echter uit van een ideale situatie waarbij de student zijn studies aanvangt voor de volle 100%. Dit is echter niet altijd het geval en omdat het financieringssysteem de flexibilisering niet mag afremmen, moet er kunnen afgeweken worden van dit voorbeeldtraject.

VVS stelt dan ook voor om bovenstaande regeling te laten gelden voor iedere student die minimaal 54 studiepunten opneemt. Hierbij wordt dan ook proportioneel 54 studiepunten gelijkgesteld aan 100%, de student slaagt dan voor 80% bij 43 behaalde studiepunten. Voor studenten met een functiebeperking die ervoor kiezen minder studiepunten op te nemen, wordt er een uitzondering gemaakt op het systeem. Zij zullen namelijk

gefinancierd worden tegen 100% inputfinanciering zoals voorgeschreven in het huidige financieringsdecreet. Voor werkstudenten, topsportstudenten en andere erkende groepen studenten die minder studiepunten opnemen om hun studie te kunnen combineren met andere zaken, moet het systeem verder verfijnd worden. De financiering naar de instellingen kan geen negatief effect hebben omdat de student zich inschrijft onder een bepaald statuut. Op deze wijze willen we als VVS de instellingen via het financieringsmodel veel sterker stimuleren om in te zetten op begeleiding en heroriëntering.

We zijn er ons echter als studenten van bewust dat een intensieve, constructieve en kwalitatieve begeleiding een grote personeelsinzet van de instellingen vraagt. Daarom pleiten we er ook voor dat indien hier geen extra middelen voor voorzien worden, de resterende 20% die wordt toegekend bij een succesvolle heroriëntering of het succesvol behalen van het eerste jaar van de initiële bachelor wordt opgetrokken naar 30%. Dit zodat ook de nodige financiële middelen worden voorzien om de student kwalitatief te omkaderen. Meer begeleiding en een kwalitatieve en positief aanmoedigende studievoortgangsbewaking zijn voor VVS immers de enige oplossing om het financieren van de instellingen in een minder competitieve sfeer te laten verlopen, waarbij de aandacht gaat naar het belang van de student en de maatschappij bij kwalitatief hoogopgeleiden.